

Integratie is uitleggen hoe een rechtsstaat werkt

De hele discussie over integratie is op de keper beschouwd tamelijk oninteressant. Integratie kennen we al heel lang in heel veel landen en het patroon is steeds hetzelfde. De eerste generatie nieuwkomers blijft buiten de samenleving, de tweede generatie maakt problemen, met de derde gaat het aanmerkelijk beter en vanaf de vierde generatie maken ze volledig deel uit van de samenleving. Beleidsmatig valt daar weinig invloed op uit te oefenen. Zie ook het rapport van de parlementaire commissie-Blok van een paar jaar geleden: het gaat redelijk goed met de integratie in Nederland, maar daar heeft het gevoerde beleid geen invloed op gehad. Hooguit kun je proberen met opleidingen de kansen van nieuwkomers op de arbeidsmarkt te vergroten, want integratie loopt volledig langs de sociaal-economische lijn. En de problemen die de tweede generatie veroorzaakt, pak je aan met de middelen die de rechtsstaat daarvoor biedt. Zoals we ook andere regels handhaven.

Dat staat natuurlijk in schril contrast met de heftige politieke opwindings. Die doet vermoeden dat zich een volstrekt nieuw vraagstuk heeft aangediend, waar de samenleving zoekend en tastend probeert een weg in te vinden: harde lijn, zachte lijn, ontkennen, aanpassen, het leger erop af – alles komt voorbij. Menigeen schermt ook met culturen die in ons land zouden botsen; een wat oneigenlijke interpretatie van het werk van de onlangs overleden Amerikaanse politicoloog Huntington. Wie echter op zoek gaat naar dé Nederlandse cultuur komt erachter dat die niet bestaat. Van levensovertuigingen tot muziek, van omgangsvormen tot literatuur, van politieke overtuigingen tot ontspanning: alle denkbare voorkeuren, opvattingen en smaken zijn in Nederland aanwezig. Net als even zoveel negatieve oordelen over mensen met andere smaken, meningen of gedragingen. Breed gedeelde achterliggende waarden die het Nederlanderschap kenmerken ontbreken. Respect voor elkaars mening, non-discriminatie of bijvoorbeeld vrijheid van meningsuiting: op zijn best zeggen mensen dat soort waarden te ondersteunen, maar volg een paar discussies op internet en het tegendeel blijkt.

Er is niet één Nederlandse cultuur, zoals er ook niet één Turkse, één Marokkaanse of één moslimcultuur bestaat. Er zijn dus ook geen systematische botsingen die langs nationale of religieuze lijnen lopen. Dat betekent verder dat er niet een eenduidige cultuur is waarin nieuwkomers kunnen of zouden moeten worden opgenomen. Ze mogen net als u een afkeer hebben van de muziek van Gordon, de meubelboulevard op tweede kerstdag of agressieve verkeersdeelnemers. Ze hoeven niet verplicht naar geestdodende tv-programma's te kijken of kranten te lezen met grote letters, veel plaatjes en een selectie van onbenullig nieuws.

Sterker nog, dat soort zaken bekritisieren is een vorm van integratie. Want dat er niet zoiets bestaat als dé Nederlandse cultuur waarin nieuwkomers moeten integreren, betekent niet dat oordelen over cultuurelementen niet mogelijk zijn. Natuurlijk heb ik een opvatting over een cultuur die wordt gekenmerkt door giebelprogramma's, pret en intellectuele leegte. Zoals ik ook opvattingen heb over een cultuur waarin achterstelling van vrouwen, discriminatie van homo's of lijfstraffen gewoon zijn.

Nederland is een multicultureel land, waarbij de scheidslijnen dwars door autochtone en allochtone bevolkingsgroepen lopen. En we hebben allemaal oordelen over andermans cultuur en gedrag. Er zijn spelregels hoe we die waardeopvattingen uiten en hoe we gedrag reguleren dat uit waardeopvattingen voortkomt. In wetten en regels ligt bijvoorbeeld vast dat eerwraak, discriminatie

van homo's of van Marokkanen, berovingen en bedreigingen hier verboden zijn, dat er vrijheid van meningsuiting is en abortus is toegestaan en dat er geen minimumeisen worden gesteld aan de diepgang van een tv-programma. We hebben ook afspraken hoe die wetten en regels worden gehandhaafd en hoe mensen kunnen proberen die te veranderen. Bestaande regels proberen te veranderen mag iedereen doen, of het nu oud- of nieuwkomers zijn. Dat is geen prerogatief van autochtonen.

Dat alles noemen we een rechtsstaat. Integratie is uiteindelijk weinig meer dan aan nieuwkomers en oudgedienden steeds weer uitleggen hoe een democratische rechtsstaat werkt.

Marcel van Dam

Openbaar Bestuur, feb 2009